

Központ a Mentális Sérültek Jogaiért
Alapítvány (MDAC) - 2017. május

KÉNYSZERZUBBONY ÉS ELKÜLÖNÍTÉS

VIZSGÁLAT A MAGYARORSZÁGON FOGYATÉKOSSÁGGAL ÉLŐ FELNŐTTEKKEL ÉS GYERMEKEKKEL KAPCSOLATOS
ROSSZ BÁNÁSMÓD ÉS ELHANYAGOLÁS ÜGYÉBEN

BORÍTÓKÉP: Egy 11 és 13 év közötti fiú az egyik férfi teremben. A kényszerzubbonyt hátul történő megkötéssel tervezték. Az arcán sérülések és duzzanat, a lábain és a bokáin zúzódás látható, és nyilvánvalóan szenved.

2017. ÁPRILIS 18. © MDAC.

TARTALOMJEGYZÉK

ÖSSZEFOGLALÓ	5
KÖVETKEZTETÉSEK ÉS JAVASLATOK	6
1. BEVEZETÉS	9
Az MDAC	9
A beszámoló felépítése	9
A Topház bemutatása	9
Finanszírozás	10
2. MEGÁLLAPÍTÁSOK	12
(a) Legfontosabb megállapítások	12
(b) Alapvető szükségletek biztosításának hiánya és életveszély	12
(c) Korlátozás és elzárás	13
(d) Erőszak, rossz bánásmód és büntetés	14
(e) Egészségügyi, rehabilitációs és a rehabilitációs szolgáltatások megtagadása	15
(f) Diszkrimináció	16
2.1. "Család Csoport"	18
(a) Hozzáférés	18
(b) Az alapvető szükségletek kielégítésének elmulasztása, megalázó bánásmód	18
(c) Erőszak, korlátozás és testi integritás	19
2.2. Női osztály – „A”	19
(a) Hozzáférés	19
(b) Az alapvető szükségletek kielégítésének elmulasztása, megalázó bánásmód	19
(c) Erőszak, korlátozás és testi integritás	20
(d) Gyógyszer-alkalmazás	21
(e) Nemi alapon történő rossz bánásmód	21
2.3. Gyermekosztály – „C”	21
(a) Hozzáférés	21
(b) Az alapvető szükségletek kielégítésének elmulasztása, megalázó bánásmód	22
(c) Erőszak, korlátozás és testi integritás	22
(d) Gyógyszer-alkalmazás	23
(e) Gyermeket érintő rossz bánásmód	23

2.4. Férfi osztály – „B”	23
(a) Hozzáférés	23
(b) Az alapvető szükségletek kielégítésének elmulasztása, megalázó bánásmód	24
(c) Erőszak, korlátozás és személyes integritás	25
2.5. Férfi osztály – „D”	26
(a) Hozzáférés	26
(a) Az alapvető szükségletek kielégítésének elmulasztása, megalázó bánásmód	26
(a) Erőszak, korlátozás és testi integritás	26
3. FÜGGELÉK	28
Az intézethez való hozzáférés	28
Korábbi megállapítások	29
Alkalmazott módszerek	30

2017. ÁPRILIS 18. ©MDAC

Egy fiatal nő az „A” női osztályon egy fakerítés mögött.

ÖSSZEFOGLALÓ

A Topház Speciális Otthon egy 220 ágyas bentlakásos intézmény fogyatékossgal élő gyermekek és felnőttek számára. Körülbelül 30 km-re Budapesttól, Gödön található. Az MDAC 2018. április 18-i látogatásakor a magyar nemzeti zászló mellett egy fekete zászló volt kitűzve a zárt kapun kívül. Az intézményben, egy többágyas, berendezés nélküli szobába belépve az egyik üres ágyon egy cserepes növényt láttunk. Megtudtuk, hogy egy héttel a látogatásunk előtt hunyt el az intézet egyik férfi lakója, és az intézet így emlékezett meg a haláláról.

Jelen beszámoló, amely elsődlegesen az MDAC képviselőinek 2017. április 18-as Topházbeli látogatásáról szól, az adott napon tapasztaltakat ismerteti. Igen rossz bánásmódot és elhanyagolást jelez az ott lakó értelmi, kognitív, fejlődési, halmozott és súlyos fogyatékossgal élő gyermekek és felnőttek esetében. Az MDAC képviselői kínzást, embertelen bánásmódot tapasztaltak a lakóknál: fém rácsos ágyak használata a halmozottan sérült bentlakók esetében; elzárás és fizikai korlátozás zárt ajtók mögött; egy fiatal fiú egy rögtönzött kényszerzubbonnyban; kezeletlen nyílt sebek és a kóros soványság jelei.

Az MDAC és partnerei 2016. november 16-i látogatásukkor nem kaptak engedélyt a vizsgálat lefolytatására. Amikor a csapat 2017. április 18-án visszatért, egyértelműen kiderült, hogy ez miért történt. Az intézmény zárt és titkolózó természete megteremtette a feltételeket a büntetlenség, a rossz bánásmód és az elhanyagolás megtelepedéséhez.

Az intézményben látott körülmények, rossz bánásmód és az erőszak bizonyítékai mind a törvények, rendeletek és az eljárásmódok rendszeres megsértésének, és a hatékony és független ellenőrzés hiányának következményei. A fogyatékossgal élőknek joga van olyan támogatásokhoz és szolgáltatásokhoz, amelyek segítségével függetlenül és a közösség tagjaiként élhetnek. Ahelyett, hogy ehhez a támogatáshoz és a szolgáltatásokhoz hozzáférne, – több tízezer fogyatékossgal élő személyhez hasonlóan, akik raktárszerű intézményekben vannak elhelyezve Magyarországon, a Topházban élő 220 ember is a nyilvánosságtól elzárva él. Az elnevezés ellenére az olyan intézmények, mint a Topház Speciális Otthon, nem tekinthetők otthonnak.

A magyar kormány jelentős mennyiségű közpénzt költött a Topházhoz hasonló intézetek építésére és renoválására. Ennek ellenére az MDAC azt tapasztalta, hogy az intézmény a biztonság, az étkezés, az egészségügy, az oktatás és a gyermekek fejlesztése tekintetében a bentlakók alapvető igényeit sem elégíti ki. A lakók sok fizikai, kognitív és más sérülése megfelel a hosszú távú intézményi elhelyezés által okozott károsodásoknak, a kíméletlen körülményeknek és bánásmódnak.

Az alapvető igényeket ki kell elégíteni. Amikor ez már megtörtént, akkor a magyar kormány a politikáját és a forrásait a közösségi befektetés felé kell, hogy irányítsa. Hogy egyetlen fogyatékossgal élő embernek se kelljen intézményekben, a közösségtől elszigetelten és elkülönítve élnie.

Jelen beszámoló az MDAC képviselőinek 2017. február 15. és 2017. április 18. között a Topházban tett látogatásai alkalmával szerzett információkat tartalmazza. A felmérésben jogász, az emberi jogokban, fogyatékossgal élő személyek jogaiban, a speciális nevelési igényű gyermekek oktatásában, kognitív tudományokban és gyermekvédelemben jártas munkatárs is részt vett. A számos bentlakó elleni súlyos visszaélések és a rossz bánásmód miatt az MDAC köteles volt a rendőrségnek jelenteni a tapasztaltakat. Az MDAC folyamatosan figyelni fogja a magyar hatóságok további lépéseit.

Jelen beszámoló tartalma a bentlakók személyisége és méltósága védelmének megfelelően került szerkesztésre a vonatkozó magyar és nemzetközi jogszabályoknak megfelelően.

Az MDAC számtalan szakembernek, jogásznak, szakértőnek, emberijog-védőnek tartozik köszönettel a beszámoló elkészítésében nyújtott segítségéért. Az MDAC a civil szervezetek és szakemberek olyan hálózatán belül működik, amely világszinten elkötelezett a fogyatékossgal élő személyek elszigetelése, szegregációja és a velük szembeni rossz bánásmód megszüntetése mellett.

KÖVETKEZTETÉSEK ÉS JAVASLATOK

Magyarországot kötelezik az Egyesült Nemzetek Szervezetével és az Európa Tanáccsal kötött egyezmények. Kötelezettséget vállalt a területén élők emberi jogainak védelmére, tiszteletben tartására, előmozdítására és biztosítására. Jelen beszámolóban részletezett megállapításokra támaszkodva az MDAC a szükséges lépések mielőbbi megtételét kéri a kormánytól, beleértve:

1. Azonnal biztosítsa az orvosi, pszichológiai és pszichiátriai vizsgálatokat és az igényfelmérést a Topház minden lakója számára, és késlekedés nélkül gondoskodjon a gondozottak alapvető és sürgősségi fizikai, pszichológiai és pszichiátriai igényeinek kielégítéséről.
2. Tegyen azonnali intézkedéseket a Topház és más, fogyatékossgal élő emberek számára fenntartott bentlakásos intézmények bezárására, és biztosítsa a lakók közösségben történő elhelyezését.
3. Addig pedig tegye lehetővé a fogyatékossgal élő személyek ápolásával foglalkozó valamennyi intézmény független szakértők és nemzetközi szakemberek által történő monitorozását.
4. Publikálja a Topházzal kapcsolatos beszámolókat, és tisztázza, hogy mennyit költöttek és milyen tételekre, beleértve az Európai Uniótól érkező forrásokat is.
5. Hozzon létre egy jóvátételi alapot és egy jóvátételi képviselőt a jogsértések áldozatainak kompenzálására a Topházban és egyéb olyan helyen, ahol a bentlakók kínzásnak, kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmódnak vagy büntetéseknek vannak kitéve. Azonosítsa be az áldozatokat, és biztosítsa, hogy a kártalanítás és a rehabilitáció késlekedés nélkül megtörténik az Egyesült Nemzetek Szervezete Közgyűlésének 2005. december 16-án elfogadott 60/147 számú „Alapelvek a nemzetközi emberi jog és a nemzetközi humanitárius jog súlyos megsértése áldozatainak jogorvoslathoz és kártalanításhoz való jogára vonatkozóan” elnevezésű határozata alapján.
6. Alakítson ki egy törvényhozói tilalmat a fogyatékossgal élő személyek intézetekben történő elhelyezése tekintetében a tényleges vagy vélt fogyatékossg alapján, és törvénnyel is biztosítsa a jogot a közösségben történő önálló életformához a fogyatékossgal élő emberek számára, beleértve az önálló élethez szükséges támogatáshoz és szolgáltatásokhoz, rehabilitációhoz, rehabilitációhoz és a személyes támogatáshoz való jogot.
7. Biztosítsa a rendőrségi vizsgálatot jelen beszámolóban foglalt valamennyi állítás tekintetében, amelyet a magyar jog bűncselekménynek minősít. A kormánynak gondoskodnia kell a szóban forgó rossz bánásmóddért és gondatlanságért felelős személyek azonosításáról és felelősségre vonásáról.
8. Módosítsa a büntetőjogot egy olyan, a kínzás cselekményét büntetni rendelő tényállás létrehozásával, amely egyértelműen kimondja, hogy tiltott a tényleges vagy vélt fogyatékossg alapján történő megkülönböztető bánásmód alkalmazása.

9. Biztosítsa, hogy a fogyatékossgal élő személyek számára létesített valamennyi intézmény emberi jogi szempontok szerinti ellenőrzése az ombudsmannal, fogyatékossgal élő személyekkel, fogyatékossgal élő személyek szervezeteivel, illetve hazai és nemzetközi civil szervezetek képviselőivel együttműködve kerül lefolytatásra.
10. Függeszzen fel minden, a fogyatékossgal élő személyek intézményi elhelyezésének finanszírozására irányuló kormányzati programot. Ezeket a forrásokat fordítsa valódi közösségi alapú szolgáltatások támogatására.

A látogatások alkalmával az MDAC képviselői tudomására jutott az is, hogy a Topház és más, fogyatékossgal élők számára fenntartott bentlakásos intézmények az európai strukturális és beruházási alapoktól is részesültek a magyar kormány által felügyelt pénzügyi támogatásban. Ennek fényében javasoljuk az Európai Bizottság és kifejezetten az Európai Csalás Elleni Hivatal (OLAF) által lebonyolított audit és nyomozás megkezdését a Topházban és más, fogyatékossgal élő személyek számára fenntartott intézményekben az európai finanszírozás felhasználásával kapcsolatos alapvető jogok megsértésének tekintetében. Ennek összhangban kell lennie az Európai Ombudsman saját kezdeményezésű vizsgálatával, amely az EU kohéziós politikájára és az alapvető jogok tiszteletben tartására irányul.¹ Az Európai Bizottságnak el kell bírálnia, hogy vajon az állítások megsértik-e az Európai Unió Alapjogi Chartáját, és meg kell fontolnia az uniós jognak megfelelő szabálysértési eljárás kezdeményezését.

RÖVIDÍTÉSEK LISTÁJA

- CAT: Az ENSZ a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó büntetések vagy bánásmódok elleni egyezménye, amelyet Magyarország 1987-ben ratifikált.
- CEDAW: Az ENSZ a nőkkel szembeni hátrányos megkülönböztetés minden formájának felszámolásáról szóló egyezménye, amelyet Magyarország 1980-ban ratifikált.
- CERD: Az ENSZ a faji megkülönböztetés valamennyi formájának kiküszöböléséről szóló nemzetközi egyezménye, amelyet Magyarország 1967-ben ratifikált.
- COE: Európa Tanács, amelyhez Magyarország 1990-ben csatlakozott.
- CRC: Az ENSZ a gyermekek jogairól szóló egyezménye, amelyet Magyarország 1991-ben ratifikált.
- CRPD: Az ENSZ fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló egyezménye, amelyet Magyarország 2007-ben ratifikált.
- ECHR: Az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló egyezmény, vagy röviden az Emberi Jogok Európai Egyezménye, amelyet Magyarország 1992-ben ratifikált.
- EU: Európai Unió, amelyhez Magyarország 2004-ben csatlakozott.
- ICCPR: Az ENSZ Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya, 1974.
- ICESCR: Az ENSZ Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya, amelyet Magyarország 1974-ben ratifikált.
- OP-CAT: Az ENSZ a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmódok vagy büntetések elleni egyezményhez fűzött fakultatív jegyzőkönyv, amelyet Magyarország 2012-ben ratifikált.
- SZGYF: Szociális és Gyermekevédelmi Főigazgatóság, amely az Emberi Erőforrások Minisztériumának ellenőrzése alatt működik és a magyarországi állami szociális ellátó intézményekért felelős.
- UN: Egyesült Nemzetek Szervezete.

¹ European Ombudsman, Own-initiative inquiry, Case No. OI/8/2014/AN (Decision), 2015. május 11., Elérhető itt: <https://www.ombudsman.europa.eu/en/cases/decision.faces/en/59836/html.bookmark> (hozzáférve 2017. április 29-én.).

2016. NOVEMBER 15. ©MDAC.

Az intézményt körülvevő fémkerítés.

2016. NOVEMBER 15. ©MDAC.

Az intézmény főbejárata.

2017. ÁPRILIS 18. ©MDAC.

Egy minden oldalról rácsokkal fedett terasz az egyik osztályon.

2017. ÁPRILIS 18. ©MDAC.

Az egyik terem fürdőszobája.

2017. ÁPRILIS 18. ©MDAC.

Az ágynemű és a bútorok nagy része sérült.

2017. ÁPRILIS 18. ©MDAC.

Egy fiú egy részben zárt fém rácsos ágyban a „C” gyermekosztályon.

1. BEVEZETÉS

1.1. MDAC

A Központ a Mentális Sérültek Jogaiért Alapítvány (MDAC) egy független, nemzetközi civil szervezet, amely a jog segítségével dolgozik a mentális egészségügyi problémákkal és értelmi fogyatékossgal élő személyek emberi jogainak érvényesüléséért. Tanácsadói státusszal rendelkezik az Egyesült Nemzetek Szervezetének Gazdasági és Szociális Tanácsában (ECOSOC) és résztvevői státusszal az Európa Tanácsban.

1.2. A BESZÁMOLÓ FELÉPÍTÉSE

Ez a fejezet ajánlásokat tartalmaz a magyar kormány és az EU számára. A fogyatékossgal élő gyermekek és felnőttek számára fenntartott Topház Speciális Otthon lakóinak emberi jogi helyzetét mutatja be. A 2. fejezet azoknak a látogatásoknak a megállapításait tartalmazza, amelyeket az MDAC munkatársai tettek az intézményben. A legfontosabb megállapításokkal és azok elemzésével kezdődik a nemzetközi emberi jogi kötelezettségek tükrében, melyek Magyarországra is vonatkoznak. Ezután az intézet öt részlege látogatásainak megállapításait részletezi. A Függelék az MDAC-nek 2016 májusától az intézmény meglátogatására tett kísérleteinek leírását, a más szervezetek által tett látogatások bemutatását, és az MDAC által a beszámoló összeállításához alkalmazott módszereket tartalmazza.

1.3. A TOPHÁZ BEMUTATÁSA

TOPHÁZ SPECIÁLIS OTTHON
Munkácsy Mihály utca 2.
2131 Göd
Hungary
+36-27-532-275
<http://www.pmik.hu/index.php/vintezmenyek/szocialis/84-szocialis-intezmenyek/136-tophaz-specialis-otthon>

A LÁTOGATÁS DÁTUMA: 2017. április 18.
(kiegészítve előzetesen tett látogatásokkal 2017. február 15-én, 17-én, 27-én és március 9-én.)

A Topház Speciális Otthon egy hatalmas bentlakásos intézmény, amely Göd városának külterületén helyezkedik el, körülbelül 30 km-re Budapesttől, a fővárostól. Kerítés veszi körül, és egy elektromos kapun keresztül lehet bejutni a területre a kocsiót felől, amelyet egy kis melléképületből biztonsági őr felügyel.

A honlapja szerint az intézményt 1977. november 1-jén alapították egy az erre a célra átalakított kastélyban 100 értelmi-, mozgás- és halmozott sérüléssel élő gyermek elhelyezésére. 1981-ben 300 gyermek elhelyezésére alkalmas intézménnyé bővítették, de ezt 1986-ban 220 ágyra csökkentették.

Az intézmény ma 220 bentlakó ellátására alkalmas, és különböző értelmi, szenzoros és fizikai fogyatékossgal élő gyermekeket és felnőtteket, valamint halmozott és súlyos fogyatékossgal élő és összetett ellátást igénylő személyeket lát el.

A bentlakók nagy része családtagok, gyámok, vagy hivatásos gondnokok gondnoksága alatt áll. Az intézet 5 részlegből áll, amelyek mindegyike hasonló felépíté-

sú, és mindegyikben körülbelül 40 személy él többágyas szobákban: egy osztály a gyerekeknek, egy a lányoknak és a nőknek, kettő a fiúknak és a férfiaknak, és egy, amelyet Család Csoportnak neveznek. Az utóbbi elrendezése különböző, a mozgásképes lakók és azok számára van fenntartva, akik a személyzet szerint „feltűnő viselkedést” mutatnak.

2004-ben megtörtént egy tízágyas „lakóotthon” felépítése, amely a főépülettől elkülönítve, de azzal egy területen került elhelyezésre olyan lakók elszállásolására, akiket az önálló életre készítene fel. Ezt a bentlakásos otthont a munkatársak ez alkalommal nem látogatták meg.

Az intézménynek a Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság (SZGYF) a fenntartója. Az előírások betartását az SZGYF ellenőrzi, amely egy, az Emberi Erőforrások Minisztériumához tartozó, költségvetési szerv.

1.4. FINANSZÍROZÁS

Az intézmény részletes, a 2012 és 2016 közötti időszakra vonatkozó költségvetése az SZGYF honlapján hozzáférhető. Az intézmény 2016-os éves költségvetése 542.7 millió Ft (körülbelül 1.75 millió EUR) volt. Ennek az összegnek kevesebb, mint 20%-át fedezték a lakók által befizetett díjak. A hiányzó összeget az Emberi Erőforrások Minisztériuma biztosította. (Forrás: Közzétételi lista: Pest Megyei Topház Egyesített Szociális Intézmény - Éves költségvetések, elérhető itt: <http://pest.szgyf.gov.hu/index.php/kozerdeku-adatok/16-kozzeteteli-lista-integralt-szocialis/48-kozzetete-li-lista-pestmegyei-tophaz-egyesített-szocialis-intezmeny>).

További költségvetési információk is elérhetőek egy, az SZGYF honlapjántalálható részletes dokumentumban, amely tartalmazza a Pest megyei SZGYF-hez tartozó valamennyi intézményt. Az itt rendelkezésre bocsátott összefoglaló táblázatból (http://www.pmik.hu/files/kozerdeku/szgyf_pest_megyei_intezmenyek_uevgezse_20150731.pdf) mutatjuk itt be a vonatkozó részeket (az összegek magyar forintban [Ft] értendők):

SZERZŐDŐ INTÉZMÉNY	SZERZŐDŐ FÉL	SZERZŐDÉS TÁRGYA	SZERZŐDÉS DÁTUMA	LEJÁRAT	SZÁMLA ÖSSZEGE	SZERZŐDÉS TÍPUSA
TOPHÁZ Speciális Otthon – Göd	Budapesti Elektromos Művek	Áramellátás	2014. 06. 05	Határozatlan	7 891 324	Szállítói szerződés
TOPHÁZ Speciális Otthon – Göd	Dunamenti Regionális Víziközmű Rt.	Ivóvíz ellátás, egészségügyi berendezések	2006.01.01	Határozatlan	7 007 874	Szállítói szerződés
TOPHÁZ Speciális Otthon – Göd	GDF SUEZ Energia MAGYARORSZÁG Zrt.	Gázellátás	2014.07.11	2015.07.01	22 820 247	Szállítói szerződés
TOPHÁZ Speciális Otthon – Göd	KEDVENC-JM Kft.	Ételbeszerzés	2014. 10. 03	Határozatlan	11 771 878	Szállítói szerződés
TOPHÁZ Speciális Otthon – Göd	Maros Építőipari és Kommunális Kft.	Hulladékszállítás	2006.02.16	Határozatlan	4 181 777	Szállítói szerződés
TOPHÁZ Speciális Otthon – Göd	New Gold King's Bt.	Ételbeszerzés	2014. 10. 01	2015.03.31	8 869 740	Szállítói szerződés
TOPHÁZ Speciális Otthon – Göd	RST Sütőipari Kft.	Ételbeszerzés	2014. 10. 01	Határozatlan	13 574 818	Szállítói szerződés
TOPHÁZ Speciális Otthon – Göd	Stedra Kft.	Ételbeszerzés	2014. 10. 01	Határozatlan	14 551 181	Szállítói szerződés
TOPHÁZ Speciális Otthon – Göd	SZANTIN HÚS Kft.	Ételbeszerzés	2014. 10. 01	Határozatlan	12 603 375	Szállítói szerződés

2017. ÁPRILIS 18. ©MDAC.

Egy férfi lakó, aki az ágya szélét rágcsálja.

2017. MÁRCIUS 9. ©MDAC.

Egy fiatal férfi sérülésekkel a karjain. A kép készítése előtt egyenesen állt, majd látszólag elaludt.

2017. ÁPRILIS 18. ©MDAC.

Kamaszok és férfiak az egyik férfi teremben.

Az MDAC munkatársai kiderítették, hogy az intézmény az Európai Unió strukturális és beruházási alapjainak kedvezményezettje két program keretében is, amelyek a magyar kormány igazgatása alatt működnek. Ezek a "Szemünk Fénye Program", és egy másik, amely az intézmény energiakorszerűsítését célozza meg.

2. MEGÁLLAPÍTÁSOK

(a) LEGFONTOSABB MEGÁLLAPÍTÁSOK

Ebben a részben a legfontosabb megállapításokat összegezzük. Ezek elemzéséhez bemutatjuk a legfontosabb és Magyarország által elfogadott emberi jogi megállapításokat. Ezután részletesen bemutatjuk az MDAC munkatársai által meglátogatott öt részlegre vonatkozó megfigyeléseket és megállapításokat.

(b) ALAPVETŐ SZÜKSÉGLETEK BIZTOSÍTÁSÁNAK HIÁNYA ÉS ÉLETVESZÉLY

A Topház lakóinak alapvető fizikai, érzelmi, pszichológiai és szociális igényeit sem elégítik ki. Az MDAC munkatársai számos olyan esetet tapasztaltak, amikor fennállt a felnőttek és gyermekek kóros soványságának gyanúja. A lesóványodott végtagok, a szemmel látható fáradtság és a minimális reakcióképesség mind az kóros soványság jelei lehetnek. Számos bentlakó ágyhoz kötött volt, egyértelműen az izomsorvadás és izomzati kontraktúra jelei látszódtak, amely a tartós mozgáshiányra és/vagy a mozgásterápia hiányának eredménye lehet. Az MDAC megismert egy olyan hároméves gyermeket, akinek a lábizmai korához képest láthatóan alulfejlettek voltak, nyilvánvalóan nem a veleszületett károsodások következtében.

Számos felnőtt és gyermek mutatta az intézményi-szindróma, a lehetséges szedálás és a mélységes unalom jeleit. Erre bizonyítékul olyan viselkedési formák szolgáltak, mint az akathisia (ritmikus ringatózás), fogcsikorgatás, a bútorok és a ruházat rágcsálása. A felnőtteket csecsemőkként kezelték és cumisüvegből etették. Az MDAC munkatársai nem látták jelét oktatási tevékenységnek, sem a kornak megfelelő stimuláló elfoglaltságoknak, amelyek a gyermekek kognitív, motorikus vagy szociális képességeinek fejlesztésére irányulnak. A bentlakók minden osztályon szinte megrohamozták az MDAC munkatársait, sóvárogtak az emberi kapcsolat, a figyelem és az interakció után, amely a teljes izoláció és a társasági kapcsolatok jelentős nélkülözésére utal.

Az intézményben nyomorúságosak a körülmények. Az MDAC munkatársai szörnyű egészségügyi feltételeket tapasztaltak. A legtöbb teremben nagyon hideg volt. Ürülék és vizelet nyomait találták a falakon, a lepedőkön, az ágyakban, a fürdőszobákban és a takarítatlan illemhelyeken is. Általánosan elmondható, hogy a padlózat, a falak, az ajtók, az ágynemű és a bútorok állapota szegényes, sok esetben pedig nagyon rossz.

Minden osztály körülbelül 40 lakót szállásolt el, akik különböző értelmi, szenzoros és fizikai fogyatékkal rendelkeznek, és olyanokat, akik halmozott és súlyos fogyatékkal élnek, és komplex gondoskodást igényelnek. Minden osztályra átlagosan kétfős személyzet jutott az MDAC látogatása idején, egy osztályon pedig mindössze egy alkalmazott volt jelen. A gyerekosztályon egy plusz alkalmazott dolgozott, aki a padlót takarította. A csapat minimális és felszínes interakciót figyelt meg a személyzet és a bentlakók között, és nem látta jelét az egyéni személyes gondoskodásnak, kivéve a gyógyszerek kiosztása alkalmával.

EMBERI JOGOK:

Az intézményben tapasztaltak az alapvető méltósághoz és a túléléshez való emberi jogok egyértelmű megszegését mutatják, amelyeket a nemzetközi jog egyértelműen rögzít, és amelynek betartására a magyar kormány is kötelezte magát. A körülmények közül több is, önmagában és/vagy halmozottan, sértik a minimum követelményeket, és sértik az embertelen és megalázó bánásmód tilalmát, amelyre a nemzetközi emberi jog szerint nincs mentség:

- Az élethez való jog: CRC 6. cikk, CRPD 10. cikk, ICCPR 6. cikk, ECHR 2. cikk.
- A gyermek jogainak védelme az elhanyagolás vagy gondatlan bánásmód ellen: CRC 19. cikk.
- A megfelelő életszínvonalhoz való jog, beleértve a megfelelő élelmet, ruházatot és lakhatást, valamint az életkörülmények folyamatos javulásához való jogot és az éhezés megelőzéséhez való jogot: ICESCR 11. cikk, CRPD 28. cikk.
- A túléléshez, a fejlődéshez, a méltósághoz és a gyermek emberi potenciáljának kiteljesítéséhez való jog: CRPD 24. cikk, CRC 6. cikk.
- A önálló életvitelhez való jog, beleértve a közösségben történő élethez való jogot valamennyi fogyatékossgal élő személy számára, mindenki mással egyenlő alapon: CRPD 19. cikk.
- A magánélethez és a családi élethez való jog: ICCPR 17. cikk, ICESCR 10. cikk, ECHR 8. cikk, CRC 8. cikk, CEDAW16. cikk, CRPD 23. cikk.

(c) KORLÁTOZÁS ÉS ELKÜLÖNÍTÉS

Az MDAC munkatársai számos olyan helyzetet láttak, amelyekben felnőtteknél és gyermekeknél is korlátozó intézkedések alkalmazására került sor. A leggyakoribb a kémiai anyagok használata volt erre a célra, amelyet sok bentlakó lakonikus állapota és reakcióképességének hiánya bizonyít. Sok bentlakó aludt napközben, és az MDAC a szobába történő belépésekor sem ébredt fel. A fizikai korlátozás egyéb formáit is alkalmazza az intézet, még hozzá hosszú időn keresztül. Ezek közé tartozik a hevederekkel történő kikötés, ruhadarabokkal, mint például harisnyákkal az ágykerethez történő kikötés, amit egy személynél figyelt meg a látogató csoport. Ezen kívül használ az intézmény zoknikat az alsó végtagok, a kezek és a karok mozgásának korlátozására. Egy esetben a látogató csoport egy olyan gyermeket is látott, akire egy rögtönzött kényszerzubbonyt adtak, amit egy pulóverból alakítottak ki úgy, hogy az ujjait a gyermek háta mögött összekötötték. Így akadályozták meg a gyermek karjainak mozgását. Más lakók, különösen az ágyhoz kötöttek szorosan bepólyázva feküdtek, ami az egész testük mozgását akadályozza.

Az MDAC azt tapasztalta, hogy a bentlakók személyes szabadsága minden osztályon korlátozott, azok ugyanis zártak ugyanúgy, ahogy sok szobát is zárva találtak. Az ajtókilincseket egyes szobák ajtajáról el is távolították, így az ajtók nyitása csak egy hordozható kilincssel lehetséges, és csak a személyzet számára. Az MDAC-t arról tájékoztatta az intézmény, hogy csak három bentlakónál alkalmaznak ilyen elkülönítési módszert. A legtöbb lakó azonban csak a saját osztályán belül mozoghat. Magát az intézményt kerítés veszi körül, a be- és kijárást pedig egy biztonsági őr és egy elektromos kapu szabályozza.

Nagy aggodalomra ad okot az a felfedezés, hogy a gyermekeket és fiatal felnőtteket különösen korlátozó fém rácsos ágyakban helyezték el. Az ágyak földtől számított magassága és az oldalaik magassága is változó volt, egy métertől másfél méteresig terjedt. Bár egyik ágy sem volt felülről rácsozott, egyik gyermek sem volt képes arra, hogy mászás nélkül felkeljen az ágyból, amit viszont legtöbbük fizikai akadályozottsága nem tett lehetővé. A legfiatalabb, ilyen ágyban elhelyezett gyermek 3 éves volt. Egyik bezárt gyerekre vagy fiatalemberre sem felügyeltek a személyzet tagjai. Ők maguk pedig semmilyen módon nem tudtak kapcsolatba lépni a személyzettel vészhelyzet esetén. Emellett 2 gyermeket is leszíjazva találtak átalakított babakocsikban, szintén felügyelet nélkül. Egyes esetekben az MDAC munkatársai olyan felnőtteket és gyerekeket is látott, akik többszörös és egyidejű korlátozásnak és elkülönítésnek voltak kitéve.

EMBERI JOGOK:

A tapasztaltak valamennyi bentlakó személyes szabadsághoz való jogának megsértését jelzik, még hozzá olyan mértékben, hogy nem csak az intézményt, de a szobáikat és az osztályukat sem hagyhatják el szabadon. Továbbá a fizikai korlátozás és a kémiai korlátozó eszközök használata a fogyatékoságuk alapján tovább csorbítja a szabadsághoz való alapvető jogukat, amelyet a nemzetközi emberi jogi egyezmények tiltanak, és amely sérti a kínzásra és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmódra vagy büntetésre vonatkozó abszolút tilalmat. Az ENSZ kínzás elleni küzdelemmel foglalkozó különleges jelentéstevője azt mondta, hogy a fogyatékoság alapján történő intézményi elhelyezés esetében „a hosszantartó elkülönítés és a korlátozás is kínzásnak és rossz bánásmódnak minősül.”²

- A személyes szabadsághoz és biztonsághoz való jog: ICCPR 9. cikk, ECHR 5. cikk, CRC 37. cikk, CRPD 14. cikk.
- A kínzás és a rossz bánásmód tilalma: ICCPR 7. cikk, ECHR 3. cikk, CAT 2. cikk, CRC 37. cikk, CRPD 15. cikk.

(d) ERŐSZAK, ROSSZ BÁNÁSMÓD ÉS BÜNTETÉS

Az MDAC olyan bizonyítékokat talált, amelyek a Topház lakói ellen a közelmúltban elkövetett erőszakra és rossz bánásmódra utaltak. Ezek közé tartozott a számos lakón látható nyílt sebek és egyéb sérülések. Az egyik fiú kezének rothadó hús szaga volt. Egy másik fiúnak egy fekete kinövés vagy fertőzés volt a fülén. Az MDAC sok beszámolót gyűjtött össze a lakók közötti és a személyzet általi erőszakos viselkedésről. Számos lakónak kezeletlen sebek voltak az arcán és a szemeik körül. Az MDAC hallott beszámolót a közelmúltban elkövetett szexuális és nemi alapon történő erőszakról, beleértve a szexuális erőszakot is.

2 United Nations Human Rights Council, Twenty-second session, 'Report of the Special Rapporteur on torture and other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment, Juan E Méndez', A/HRC/22/53, 11 February 2013, para. 63, Elérhető itt: http://www.ohchr.org/Documents/HRBodies/HRCouncil/RegularSession/Session22/A.HRC.22.53_English.pdf (Hozzáférve 2017. április 26-án.).

Az MDAC olyan vádakát is hallott, melyek szerint a személyzet a rossz viselkedésért büntette a lakókat. Az állítólagos büntetések magukban foglaltak kényszerített, ruhában történő hidegzuhanyt szabályszegésért, ami után a vizes ruhát nem vehették le a lakók, illetve térdepelésre való kényszerítést. Az MDAC nem tudta ezeket az állításokat megerősíteni, de az MDAC tudomása szerint ezen állítások egyikét sem vizsgálta ki a rendőrség vagy más hatóságok.

Míg egy gyermek vagy egy felnőtt intézményben történő elhelyezése növeli annak kockázatát, hogy erőszaknak és rossz bánásmódnak legyen kitéve,³ a bentlakásos intézményekben alkalmazott bizonyos gyakorlatok tovább növelik azokat a veszélyeket, amelyekkel a Topház lakóinak szembe kell nézniük. Különösen nagy aggodalomra ad okot az a felfedezés, hogy a gyerekek és a felnőttek zárt osztályokon kerültek együttes elhelyezésre, beleértve a „Gyerekosztályt” is, ahol a felügyelet minimális. Az MDAC lányokat is talált egy hálóteremben fiúkkal és felnőtt férfiakkal.

EMBERI JOGOK:

- A kínzás és rossz bánásmód tilalma: CRPD 15. cikk, CRC 2. és 37. cikk, ICCPR 7. cikk, ECHR 3. cikk, CAT 2. cikk.
- Fizikai és pszichológiai önrendelkezés: ECHR 8. cikk.
- A rossz bánásmódtól való mentesség és személyes integritás védelme: CRPD 16., 17. cikk, CRC 19. cikk.

(e) EGÉSZSÉGÜGYI, HABILITÁCIÓS ÉS REHABILITÁCIÓS SZOLGÁLTATÁSOK MEGTAGADÁSA

A Topház sok lakója, felnőttek és gyerekek egyaránt, rossz fizikai állapotban voltak. Az MDAC számos olyan esetet dokumentált, ahol a feltételezett kóros soványság, nézetei szerint, azonnali orvosi beavatkozást igényelt. Sok lakónak szemmel látható és kezeletlen sebei, fekélyei, karmolásai és monoklijai voltak, ami felveti a kérdést, hogy a lakók vajon megkapják-e az alapvető, általános és sürgősségi orvosi ellátást. A lakók valószínű debilizációjára utaló bizonyítékok minden osztályon láthatóak voltak. Sok lakó a hosszú ideje történő ágyhoz kötöttség, az izomsorvadás és az akut izomzati kontraktúra jeleit mutatta, amely az érintett személyt mozgásképtelenné teszi.

A legtöbb lakó fogazata hihetetlenül rossz állapotban volt, sokuknál előrehaladott és kezeletlen fogromlás, emellett gyulladások és torzult fogazat figyelhető meg.

Az MDAC látta azt is, hogy hogyan történik a gyógyszer kiosztás. Az egyik osztályon a személyzet egyik tagja ugyanazzal a kanállal adagolta a gyógyszereket minden egyes lakónak, amelyen rizsmaradék volt látható. A gyerekosztályon a gyógyszereket felügyelet nélkül hagyták az egyik gyerek ágya mellett. Az MDAC jelen volt, amikor a személyzet egy tagja úgy adott injekciót a betegnek, hogy előtte arról bármilyen tájékoztatást adott volna.

3 Georgette Mulheir, 'Deinstitutionalisation - A Human Rights Priority for Children with Disabilities', Equal Rights Review, 9 [2012] 117-137; Manfred Nowak, 'Interim report of the UN Special Rapporteur on Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment' A/63/175, 2008. július 28., para. 38; és Mental Disability Advocacy Centre, Cage Beds: Inhuman and Degrading Treatment or Punishment in Four EU Accession Countries, MDAC (Budapest), 2003.

EMBERI JOGOK:

Mindenkinek joga van az elérhető legmagasabb színvonalú egészséghez. A kormányoknak biztosítani kell az alapvető, a sürgősségi, a speciális és egyéb egészségügyi szolgáltatásokat. Ez a kötelesség az állam által fogvatartott személyek esetében - beleértve a Topház lakóit is -, még fokozottabb. Emellett a fogyatékos-sággal élő személyek számára biztosítani kell azokat a szolgáltatásokat, amelyek függetlenségüket, fizikai, mentális, társadalmi és szakmai képességeiket fejlesztik.

- Az egészséghez és vonatkozó szolgálathoz való jog: ICESCR 12. cikk, ECHR 8. cikk, CRC 23. és 24. cikk, CRPD 25. cikk, CEDAW 12. cikk.
- A rehabilitációhoz és a rehabilitációhoz való jog: CRC 23. és 24. cikk, CRPD 26. cikk.

(f) DISZKRIMINÁCIÓ

Az, hogy az állam kudarcot vallott abban, hogy másokhoz hasonlóan a Topház lakói számára is biztosítsa a családjukban és a közösségükben történő életet a megfelelő támogatással és választási lehetőségekkel együtt, a fogyatékos-ságon alapuló diszkrimináció egy formájának minősül. A Topház lakói fogyatékos-ságuk miatt egy elkülönítő, izoláló intézményben kerültek elhelyezésre, és erőszaknak, rossz és embertelen bánásmódnak, elhanyagolásnak és egyéb, fent részletezett jogsértéseknek vannak kitéve.

A Topházban elkövetett diszkrimináció többszörös és egymásra épülő. A Topházban fellelhető körülmények gyermekekre kifejtett hatása, a speciális, alapvető és fejlődési igényeik ki nem elégítése, valamint mindenek felett álló érdekeik figyelmen kívül hagyása életkor alapú diszkriminációnak minősül. Az MDAC munkatársai nemhez köthető rossz bánásmódot és erőszakot is tapasztaltak. Az egyik női lakó elmesélte, hogy arra kényszerült, hogy a napot meztelenül töltsse, hogy ne kelljen az átázott ruháit viselnie, miután büntetésként a ruhájában, hideg vízben történő zuhanyozásra kényszerítették. Bár az MDAC nem tudta minden bizonyossággal meghatározni a lakók etnikai hovatartozását, úgy tűnt, hogy egyes lakók roma és egyéb kisebbségi származásúak, ami szükségessé teszi a körülményeik kivizsgálását a faji egyenlőség szempontjából.

EMBERI JOGOK:

A hátrányos megkülönböztetés tilalmának elve és az egyenlőséghez való jog a nemzetközi emberi jog alapvető pilléreit képezi, amely minden nemzetközi egyezményben megtalálható. Ezek maguk után vonnak a kormányokra vonatkozó bizonyos kötelezettségeket, amelyek a fogyatékos-ság alapú diszkrimináció tekintetében a valamennyi emberi jog és alapvető szabadság biztosításának és előmozdításának kötelezettsége megkülönböztetés nélkül minden fogyatékos-sággal élő személy számára. Köteles továbbá elismerni, hogy megkülönböztetés nélkül minden ember jogosult a jog védelmére és szolgálataira, köteles a fogyatékos-ságon alapuló mindenféle diszkrimináció megtiltására, és a fogyatékos-sággal élő személyek számára hatékony jogi védelmet kell biztosítani mindenfajta megkülönböztetés esetén. Emellett mindent meg kell tennie az elfogadható lakhatási körülmények biztosítása érdekében.

- Az egyenlőséghez való jog és a hátrányos megkülönböztetés tilalma: CRPD 5., 6. és 7. cikk, CRC 2. cikk, ICCPR 2. cikk, ICESCR 2. cikk, CEDAW 2. cikk, CERD 2. cikk, ECHR 12. számú Kiegészítő Jegyzőkönyve 1. és 14. cikke (amelyet Magyarország 2000-ben aláírt, de nem ratifikált).

A következőkben az öt osztályon az MDAC munkatársai által tapasztaltak részletes bemutatása következik.

2017. ÁPRILIS 18. ©MDAC.

Egy húszas éveiben járó női lakó egy körülbelül 1,5 m magas rácsos ágyban.

2017. ÁPRILIS 18. ©MDAC.

Egy női lakó arcán sérülésekkel az „A” női osztályon.

2017. ÁPRILIS 18. ©MDAC.

Egy kamaszkorú fiú a kóros soványság egyértelmű jeleivel.

2.1. "CSALÁD CSOPORT"

(a) HOZZÁFÉRÉS

A látogatás ideje: kb. 10:25-10:45.

Érkezéskor az osztályra vezető ajtót zárva találtuk. A bejáraton kívül számos sérült berendezés és szemét volt szétszórva. A személyzet egyik férfi tagja kinyitotta az ajtót, és úgy tűnt, hogy ő az egyetlen alkalmazott az osztályon. A férfi üdvözölte a csapatot, és légrfrissítőt fújt a levegőbe. Ezután egészen a látogatás végéig felügyelet nélkül hagyta az MDAC munkatársait.

(b) AZ ALAPVETŐ SZÜKSÉGLETEK KIELÉGÍTÉSÉNEK ELMULASZTÁSA, MEGALÁZÓ BÁNÁSMÓD

Körülbelül 15 lakó volt jelen az osztályon a látogatás idején, főleg tinédzserek és fiatal felnőttek. Fizikailag mindannyian mobilisak, de néhányan rossz fizikai állapotban voltak. Több lakó odament a csapattagokhoz, és kikapta a kezükből a kekszket, amit magukkal hoztak. Sokan piszkos és régi, kopott ruhákba voltak öltözve. Számos lakó beszéde lassú és elmosódott volt, és vagy a földön feküdtek, vagy lassan körbe-körbe sétáltak. Gyerekek és felnőttek is voltak az osztályon.

A közösségi helyiségben az ajtó felett lévő és félig törött televíziótól eltekintve nem volt jele oktatási vagy más tevékenységnek az osztályon. A lakók láthatóan unatkoztak, és nagyon rossz hangulatban voltak. Semmit nem tudtak csinálni. A férfi felügyelő és a lakók között jelentős interakció nem volt megfigyelhető.

A legtöbb lakót a közösségi helyiségben találtuk, ahol a félig törött televízióból zene szólt, és néhány matrac hevert a földön. Az osztályon nagyon rossz egészségügyi állapotok uralkodtak. A levegőben erős vizelet és ürülékszag terjengett nemcsak a közösségi helyiségben, de sok meglátogatott hálóhelyiségben is. Sok falat faforgácslap borított. Az egyik lakó közölte, hogy az amiatt történt, mert egyes lakók több falat és ajtót is megrongáltak.

A csapat több szobát is meglátogatott, beleértve két egyágyas szobát és két nagyobb szobát. Az utóbbiban 3 ágyat láttak. Minden szoba szegényes, hiányoznak a személyes tárgyak, több ágy sérült volt és az ágynemű is hiányzott róluk.

Úgy tűnt, hogy az emberi testfolyadékok (ürülék vagy vér), amit a falakon kentek szét, nem lett letakarítva.

Az egyik szoba ajtajának alsó része hiányzott, megrongálódott, és valószínűleg szintén ürülék vagy vér volt szétkenve rajta.

Az osztályon lévő két fürdőszobát a csapat érkezésekor csukva találta. Mindkét ajtóról hiányzott a kilincs, de az egyik lakó, aki magával hordta a kilincset, kinyitotta a helyiségeket. Amikor a fürdőszobákat kinyitották, meleg volt odabent, ürüléktől és vizelettől bűzlött. Az egyik fürdőszoba két wc-kagylóval, egy zuhanyfülkével és egy fürdőkáddal volt ellátva, de a belső elválasztó ajtók hiányoztak, megsértve a lakók magánéletéhez való jogát azok használata során. A wc-knek nem volt ülőkéje, és wc-papír sem állt rendelkezésre. A padlót szennyes folyadék borította.

A második fürdőszobában egy zuhanyfülke volt látható egy nagyon piszkos zuhanyfüggönnyel és egy ülőke nélküli wc-kagylóval, a kagylóban éles vörös foltokkal. Két lakó arról számolt be, hogy ez egy úgynevezett steril fürdőszoba, amit naponta többször dialízisre használnak, bár mindketten úgy vélték, hogy mocskos, és ezért veszélyes a használata. Egyértelmű, hogy a dialízishez szükséges alapvető egészségügyi előírásoknak nem felelt meg, ezért az egyik lakó inkább egy másik lakó szobájában végzi a kezelést.

(c) ERŐSZAK, KORLÁTOZÁS ÉS TESTI INTEGRITÁS

Az egyik hálószoba, ahol csak egy fém ágykeret volt, magában foglalt egy újonnan épített falat, ami a személyzet elmondása szerint a szoba lakója által megrongált régi fal helyére került felhúzásra. Az ágyhoz kötve egy textil szalag feküdt, amelyet a csapat tagjai korábban a lakó bokája köré kötve láttak. A személyzet egyik tagja elmondta, hogy ezt a lakót egy váci pszichiátriai klinikára küldték, és az ellátásért felelős igazgató nem akarja a visszatértét, bár a személyzet egyik tagja kifejezte aggodalmát a fiatalember túlgyógyszerezése miatt, és azt is elmondta, hogy „fél, hogy a teste nem bír már többet elviselni, és hogy a pszichiátriai kezelés nem segít neki”. Egy másik fiatal lakó arcának oldala erősen fel volt dagadva és fájdalomról panaszkodott.

A csapattagok olyan beszámolókat hallottak a lakóktól, amelyek szerint szexuális bántalmazás zajlik az osztályon. Az egyik fiún rendszeresen szexuális erőszakot követ el egy másik lakó. A csapat a rendelkezésre álló idő alatt nem tudta ezeket az állításokat igazolni.

2.2. NŐI OSZTÁLY - „A”

(a) HOZZÁFÉRÉS

A látogatás ideje: kb. 10:50-11:35.

Az osztály bejárata zárva volt az MDAC munkatársainak érkezésekor. A személyzet egyik női tagja kinyitotta az ajtót, és a látogatás ideje alatt a csapat még egy női alkalmazottat látott az osztályon. Egy rövid bemutatkozó beszélgetést követően az MDAC tagjai szabadon, felügyelet nélkül körbejárhatták az osztályt, de nem volt egyszerű elhagyni a részleget, mert a csapat körülbelül öt percig nem tudta felhívni magára a személyzet figyelmét.

(b) AZ ALAPVETŐ SZÜKSÉGLETEK KIELÉGÍTÉSÉNEK ELMULASZTÁSA, MEGALÁZÓ BÁNÁSMÓD

Ez az osztály körülbelül 40 lakó számára biztosított férőhelyet többágyas szobákban, melyek többségében 6 ágyat helyeztek el. Körülbelül 20-an voltak jelen az osztályon a látogatás idején, de a látogatás vége felé egy 7 nőből álló csoport visszatért az osztályra. A lakók kora változó, a kamaszoktól a 60-as éveikben járó vagy idősebb nőig, és látszólag különböző fizikai, mentális és halmozott fogyatékosággal rendelkeztek. Sokan ágyhoz kötöttek, mások kerekesszékekben ültek. Több nő céltalanul járkált, nem volt mit csinálniuk. Bár közel járt az ebédidő, sok lakó az ágyában volt, többen aludtak.

Három lakó ritmikusan ringatózott (akathisia): egyikük állva, egy kerekesszékekben ülve, a harmadik pedig az ágyában. A csapat többször megkísérelt az ágyban lévő nővel kommunikálni, de ő folytatta a ritmikus mozgást és nem reagált. A csapat tagjait különös aggodalommal töltötte el egy másik lakó, aki aludt és láthatóan alutáplált volt, az arcán sérülésekkel. Egy másik nő arcán kiütések, karmolások és horzsolások látszódtak.

Az látogatócsoport tagjai észrevették, hogy az osztályon lévő legtöbb nő haja nagyon rövidre van vágva, különösen azoké, akik ágyhoz vannak kötve. Sok lakó fogai voltak rossz állapotban, a személyes higiéniájuk egyértelműen szegényes.

Ez az osztály valamivel jobb állapotban volt, mint a Család Csoport, bár a bútorok és az illesztékek nagy része sérült vagy törött. Egyes hálósobák elé kb. 1.5 m magas fa kapukat helyeztek.

Az egyik elkülönített tárolóhelységet az egyik lakó hálóként használta, ami tele volt orvosi felszerelésekkel, takarítóeszközökkel, gépekkel és fekete zsákokkal. A hálósobák általánosságban szegényesek, személyes tárgyakat alig látni. Minden szoba magában foglal egy közös szekrényt, csak néhány lakónak volt éjjeli szekrénye. Bár a legtöbb ágy tiszta volt és ágyneművel is ellátták, az MDAC látott olyanokat is, ahol ez hiányzott és a matrac is sérült volt.

Az osztályon két közös fürdőszoba volt nyitott zuhanykabinokkal, egy fürdőkáddal és három wc-kagylóval egy területen. A padló nedves volt, és az egyik fürdő közepén az MDAC talált egy átalakított, fekvő történő mosdatáshoz való eszközt. Minden fürdőszoba mellett két hálósoba található, egy mindkét oldalán, ablakokkal a szobák között, ami azt jelenti, hogy a fürdőt használó személyt bárki láthatja a hálótermekből. A wc-ken nem volt ülőke és wc-papír sem volt elérhető, de úgy látszott, hogy megpróbáltak már felakasztani egy kezdetleges zuhanyfüggöny-féle alkalmatosságot, feltételezhetően a minimális magánszféra biztosítása érdekében. A függönyt viszont magasan (kb. 1.80 m) helyezték el, és nem világos, hogy a mozgásukban akadályozott lakók hogyan érhetnék el segítség nélkül. A csempék egy része hiányzott, és a fürdőszoba meglehetősen ütött-kopott.

(c) ERŐSZAK, KORLÁTOZÁS ÉS TESTI INTEGRITÁS

A csapat talált egy ágyban fekvő nőt az egyik többágyas szobában. Kórosan soványnak tűnt, az arcán sérülések látszottak. Közelebbről megvizsgálva nyilvánvalóvá vált, hogy a dereka köré csavart harisnyával az ágykerethez kötözték. Aludt és nem is ébredt fel, amikor a csapat belépett a szobába, sem akkor, amikor megpróbáltak beszélni hozzá. Nem volt takarója, összegörnyedve feküdt az ágyon, egy hevenyészett egyrésztes ruházatot viselt más ruházat felett, és egy pelenka látszott alatta.

Az egyik mozgásában akadályozott, ágyban fekvő női lakó azt mondta az egyik csapattagnak, hogy félt, hogy ha az osztályon tűz ütne ki, nem tudna elmenekülni. Egy másik lakó azt mesélte, hogy egy nőt megbüntettek és egy bizonyos ideig térddepeltettek, csak mert eldobott egy tányért. Az MDAC nem tudott ennek igazáról megbizonyosodni.

(d) GYÓGYSZER-ALKALMAZÁS

Az MDAC nem látott sok kapcsolatot a személyzet és a lakók között. A látogatás alatt a személyzet egy gurulós kocsit állított a folyosóra a tabletták szétosztásához. Az egyik munkatárs fogott egy kanalat és egy tányér ragadós rizst, és így adagolta a gyógyszereket a lakók szájába. Közben egyszer sem cserélt kanalat.

Az MDAC tanúja volt egy injekció beadásának is. A személyzet tagja nem mondta el, hogy milyen injekciót ad be, sem azt, hogy mi célból, és a lakó is azt mondta az MDAC-nek, hogy nem tudta, mi az és miért kapja. A személyzet szóban forgó tagja nem kérte a nő beleegyezését sem.

(e) NEMI ALAPON TÖRTÉNŐ ROSSZ BÁNÁSMÓD

Az osztály egyik női lakója arról számolt be a csapatnak, hogy egy férfi lakó saját fürdőszobájában kellett naponta többször elvégeznie a dialízist. Elmesélte, hogy féltette a biztonságát az osztályon lakó férfiaktól. A csapat látta, hogy a fürdőszoba szennyes volt.

A csapat azt is megtudta, hogy a női lakóktól elvárja a személyzet, hogy segédkezzen a férfi lakók ellátásában, beleértve olyan feladatokat is, mint a pelenkák cseréje. Egy másik nő elmesélte, hogy nem érezte magát biztonságban, ezért megkérte az egyik felügyelőt, hogy állítsa magasabbra az ágya rácsait.

Az MDAC munkatársai olyan beszámolókat is hallottak, mely szerint az intézmény egyes lakóit (férfiakat és nőket egyaránt) büntetésként hideg vízben és ruhában történő zuhanyozásra kényszerítették. Az osztály egyik lakója arról tájékoztatta az MDAC-t, hogy nem tehetett mást, minthogy meztelenre vetkőzzön a nap hátralévő részére, hogy ne kelljen egész nap hideg és nedves ruhákat viselnie.

A csapat nem talált arra bizonyítékot, hogy intézkedések történtek volna a lakók szexuális bántalmazásának megelőzésére, ezért aggódik a lakók biztonsága miatt. Nem sikerült bizonyítani az egyes eseteket sem, és a felmerült probléma érzékeny jellege miatt az MDAC ebben a tekintetben nem tudott komolyabb vizsgálatot lefolytatni.

2.3. GYERMEKOSZTÁLY – „C”

(a) HOZZÁFÉRÉS

A látogatás ideje: kb. 11:40-12:40.

Az MDAC munkatársainak érkezésekor az osztály ajtaja zárva volt, de néhány kopogás után a személyzet kinyitotta azt. A látogatás ideje alatt ebédidőben a személyzet három női tagja volt jelen az osztályon, egyikük a padlót takarította. Az osztály körülbelül 40 gyermek elhelyezésére szolgált hatágyas szobákban, de a csapat több felnőtteknek tűnő lakóval is találkozott.

(b) AZ ALAPVETŐ SZÜKSÉGLETEK KIELÉGÍTÉSÉNEK ELMULASZTÁSA, MEGALÁZÓ BÁNÁSMÓD

Az MDAC munkatársai sok gyerekekkel és fiatal felnőttel találkoztak, akik látható fizikai egészségügyi problémákkal küzdöttek:

- Egy gyermek kezeslábasban, aki komolyan alultápláltnak tűnt;
- Egy fiatal gyermek torzult fogazattal, aki a szájában és a szája körül lévő hólyagok okozta fájdalomról panaszkodott;
- Egy másik gyermek, akinek a kezén lévő seb átható, rothadó szagot árasztott;
- Egy gyermek egy fém ágyban hihetetlenül vékony karokkal és lábakkal, aki komolyan alultápláltnak tűnt; és
- Számtalan gyereket, akik a stressz és az elhanyagolás jeleit mutatták, beleértve egyet, aki egy fém rácsos ágyban állva előre-hátra ringatózott (akathisia), és más gyerekeket, akik a karjaikkal és kezeikkel takarták az arcukat.

Bár volt néhány játék és színes kép a falakon, a hálóterem és az osztály bútorozottsága és felszereltsége hiányos. Az egyik gyermek fejét egy plüssállattal támasztot-

ták meg, az MDAC munkatársai szerint vélhetően azért, hogy könnyebben lásson és lélegezzen, de nem egyértelmű, hogy mennyire biztonságos ez a módszer. Az egyik hálóban, ahol hat ágyat helyeztek el, mind különböző típusú volt (két fakeretes ágy, egy fém rácsos ágy, amelynek az oldalait több mint egy méter magasra húzták fel, két másik úgy nézett ki, mint egy átalakított kórházi ágy, és egy fémkeretes ágy). A szobán egy női lakó négy kamaszkorú fiúval és egy felnőtt férfival osztozott. A szobát félig elzárta egy az ajtóhoz helyezett fakerítés, és piszkos víz volt a padlón. Az ágyaktól eltekintve csak egy fa asztalt és egy kis dohányzóasztalt helyeztek el a szobában.

Egyértelmű volt az ingerek hiánya. Egy lány sötét szemekkel, egy darab rongyot rágva szinte mozdulatlanul állt a szoba közepén. Egy fiú mozdulatlanul feküdt az egyik ágyon, és a köszönésre sem reagált. A szoba felnőtt férfi lakója, aki nem viselt nadrágot, csak pelenkát, az MDAC első munkatársának belépésekor az ajtó felé nyújtotta a karjait.

Egy másik hatágyas szobában minden gyerek a hátán feküdt. Az ágyak olyan közel helyezkedtek el egymáshoz, hogy a gyerekek teste egymáshoz ért.

(c) ERŐSZAK, KORLÁTOZÁS ÉS TESTI INTEGRITÁS

Komoly aggodalomra ad okot, hogy több mint 15 különböző méretű fém rácsos ágyat találtak az MDAC munkatársai, amelyek rácsai 1-1.5 m magasságban voltak rögzítve. A ketrecszerű ágyak többségét gyerekek és fiatal felnőttek foglalták el. Egy tízéves gyermek ágya körül például körülbelül 1 m magasan álltak a rácsok. Egy másik szobában a hat gyermek különböző méretű rácsos ágyakban feküdt, amiknek az oldalait alacsonyabbra engedték (30-60 cm-re).

Az MDAC látott egy a személyzet elmondása szerinti 20 éves fiatal nőt egy körülbelül 1.5 m magasan zárt rácsos ágyban. Az arcán sérülések látszottak, az ágyát vizelet szennyezte lepedő borította.

Két gyermek, akik szintén a ketrecszerű ágyakban feküdtek, izomzati kontraktúrától szenvedett, kezeikre és alkarjukra a személyzet nagyméretű zoknikat húzott. Egy másik tinédzsert kezeslábasba öltöztettek, ami úgy tűnt, mintha kézzel lett volna valamiből összevarva, és az ő kezeit is zokni borította. Mindhárom gyerek aludt még ebédidőben is.

A serdülőkor előtt lévő gyerekeket az MDAC munkatársai átalakított kerekesszékekben ülve, felügyelet nélkül találták. Mindkettőt beszíjazták a mellkasukon, a derekuknál és a lábainál. Mindkét gyermek örült, amikor a csapattagok érdeklődést mutattak irántuk.

(d) GYÓGYSZER-ALKALMAZÁS

Az egyik szobában a csapat számos gyógyeres dobozt talált az asztalon felejtve négy cumisüveg, egy vizeskancsó, néhány műanyag csésze, egy kanál és egy mosár mellett. Az utóbbiban valamiféle fehér pormaradék látszott. Az asztal két gyermek ágya közelében állt.

(e) GYERMEKEKET ÉRINTŐ ROSSZ BÁNÁSMÓD

Az intézményben sok gyerek és fiatal felnőtt szenved különböző fokú izomzati és gerinc kontraktúrától. Egy teljesen mozgásképtelen fiú, aki csak a fejét tudta néhány

milliméternyire megmozdítani, úgy feküdt, hogy az arca egy szomszédos ágyra nézett, ezért nem láthatta a csapattagok arcát, és így a szemükbe sem tudott nézni. Az első érintésnél bizalmatlan volt, de amikor az arcát simogatták, mosolyogni, majd nevetni kezdett. Egy jelentős gerinc kontraktúrától szenvedő kamaszfiú megpróbált felemelkedni az ágyról, hogy beszélhessen a csapattagokkal, de segítség nélkül nem sikerült neki, és visszaesett az ágyra.

A csapat találkozott egy hároméves gyermekkel, aki szintén a ketrecszerű ágyban feküdt, de a személyzet kiengedte, hogy játszasson a látogatókkal. Bár nem látszott, hogy sérültek lennének a lábai, nem tudott segítség nélkül járni, és az MDAC munkatársai észrevették, hogy a lábizmai alulfejlettek, ernyedtek, szinte hipotóniások voltak. Úgy tűnt, hogy nem bírják el a teste súlyát. Segítséggel stabilizálni tudta magát, felállt és tett néhány lépést. Örült és aktívnak mutatkozott a csapattagokkal folytatott játék során.

2.4. FÉRFI OSZTÁLY - „B”

(a) HOZZÁFÉRÉS

A látogatás ideje: kb. 15:28-15:45.

Az MDAC tagjai az osztályhoz érkezve az ajtót a délután közepén zárva találták. Néhány kopogtatás után egy női alkalmazott kinyitotta az ajtót és beengedte a csapatot. Ő és egy másik női alkalmazott is elsietett, úgy tűnt, nem akarnak beszélni az MDAC munkatársaival. Magukra hagyták a csapatot az osztályon.

(b) AZ ALAPVETŐ SZÜKSÉGLETEK KIELÉGÍTÉSÉNEK ELMULASZTÁSA, MEGALÁZÓ BÁNÁSMÓD

A körülmények különösen rossznak tüntek már az osztályra történő belépéskor is. Különböző fizikai fogyatékossgal rendelkező fiatal férfiak ültek vagy feküdtek a padlón, többen céltalanul járkáltak a bejárat körül. Az MDAC munkatársait különös aggodalommal töltötte el a láthatóan kezeletlen sérülések látványa a lakók kezein, arcán és egész testén. Egy Down-szindrómás fiú is a földön ült a bejárat közelében az MDAC megérkezésekor, és a kb. 20 perccel későbbi távozásukig ott is maradt. A kezei észrevehetően vörösek voltak.

Egy másik Down-szindrómás fiatal férfi a földön ült az ágy mellett, a kezeit az arca elé tette. A csapat nagyon aggódott miatta, hiszen nem mozgott, lábai sorvadtak, a kezei vörösek, a szemei csukva voltak. A csapattagok arra gondoltak, hogy talán meghalt, ezért azonnal riasztották a személyzetet. A női alkalmazott megérkezése előtt bejött a szobába egy nagydarab férfi lakó, felemelte a Down-szindrómás férfit és az ágyra helyezte. Amikor a női alkalmazott megérkezett, megszidta a segítőt, mert szerinte a fiatal férfi jobban szeretett evés közben a földön ülni. A csapattagok nem láttak étkezésre utaló jeleket a padlón heverő cumisüvegtől eltekintve, ami a férfi fejétől kb. 1 méterre hevert. A fiatal férfi még a mozgatás után is csak minimális fogékonyságot mutatott.

Ugyanebben a hálósobában egy másik férfi magzatpózban, kezeivel az arcát takarva feküdt az ágyon. Kimerültnek tűnt. A szoba egy kamaszkorú lakója, akit egy kerekesszékekben hagytak felügyelet nélkül egy asztal mellett ült, amin a korának egyértelműen nem megfelelő babajátékok voltak elhelyezve. Lábai vörösek és meztelenek voltak. Előtte egy üres csésze hevert. Szintén ebben a szobában élt egy idősebb fiú, akinek a karjai és lábai kivételesen vékonyak voltak. Felült és ébren volt, de gyakorlatilag semmire sem reagált. Súlyosan alultápláltnak látszott.

Az MDAC munkatársai számára kinyitottak még egy hálószobát az osztályon. Ebben a szobában három idősebb lakó élt, mindegyikük ágyhoz kötött. Az egyik középkorú férfi egy cumisüveget tartott a kezében, és nagyon száraz volt az arcbőre. Egy másik lakó jelentős izomzati kontraktúrától és izomsorvadástól szenvedett. A látogatás ideje alatt aludt, de a fa ágykereten fogak nyomai látszottak, amit a régóta tartó rágcsálás eredményezett. Ezt egy korábbi látogatás alkalmával a csapat tagjai is megfigyelhették. Nem volt teljesen felöltözve, pelenkát viselt, de nadrágot nem. Egy szintén itt lakó férfi keresztben fekve aludt az ágyában, a lábain izomsorvadás látszott, a lábfejei kilógtak az ágy fém oldalain keresztül. Ő sem viselt nadrágot, csak pelenkát, és egy lepedőbe pólyázták, ami korlátozta a mozgását.

Sok lakót látott a csapat a meglehetősen hűvös osztályon. A földön ültek, nyögdecseltek és nagyon szegényesen néztek ki, egyesek ruhában, mások anélkül. Az MDAC látott olyan lakókat, akik nem megfelelő ruhákat, illetve az ágyban is cipőt viseltek. Úgy látszott, hogy egyes lakók kézzel, össze nem illő ágyneműkből varrt ruhákat viselnek, amelyek megnehezítették a mozgást. Körülbelül 8 férfi lakó, kamaszok és felnőttek együtt, a közös helységben tartózkodott, ami egy törött ágytól, egy dűledező kerti padtól és egy faliképtől eltekintve üres volt. Legalább 3 lakó kerekesszékekben ült, lábaik izomsorvadásosak.

Felügyelet hiányában az osztályon kaotikus volt a hangulat. Semmiféle tevékenység nem volt megfigyelhető, és a lakóknak nem biztosították a magánszférát sem a sötét folyosó mentén elhelyezkedő többágyas hálószobák kivételével.

Minden szobában körülbelül 6 ágy volt különböző fa és fém ágyakkal. Sok mozgásképtelen fiú és felnőtt élt a szobákban, akik az ágyukon feküdtek. Legtöbbször ébren voltak, de vagy egyáltalán nem, vagy csak minimális mértékben reagáltak az MDAC munkatársainak jelenlétére. A csapattagok korábbi tapasztalataik alapján azt feltételezik, hogy ez a stimuláció hiányának és pszichotróp vagy más nyugtató gyógyszerek hatásának tudható be. Az MDAC nem tudta ezt a feltevést igazolni.

A padlózat sok szobában és a közösségi helységben is piszkos és rossz állapotban volt, lyukak és karcolások borították. A fürdőszobában, amelynek az elrendezése a többiéhez hasonló, a csapattagok cipőket és ruhákat találtak egy polcra halmozva. Nem derült ki, hogy ezek valamelyik lakó személyes dolgai-e vagy közös használatra szolgáltak.

(c) ERŐSZAK, KORLÁTOZÁS ÉS TESTI INTEGRITÁS

Az egyik Down-szindrómás fiú, akit nagyon rossz fizikai állapotban találtak, látható és friss sérülésekkel, száradt vérrel az arcán, monoklivál a szemén, súlyosan izomsorvadásos lábakkal és egy ismeretlen fekete anyaggal a fülében és füle körül, ami átható bűzt árasztott.

Ezen az osztályon a legtöbb hálószoba ajtaját zárva és kilincs nélkül találta a csapat. Az ajtókat csak az tudta kinyitni, aki a kilincset birtokolta. A kilincset visszaillesztették a helyére, így tulajdonképpen kulcsként funkcionált. Amikor az MDAC bebocsátást nyert, a csapat fiúkat és fiatal férfiakat talált az osztályon bezárva, felügyelet nélkül és sokkoló körülmények között.

Azon kívül, hogy a lakókat bezárták a szobáikba, a csapat egy minden képzeletet felülmúló esetet is látott, amikor egy 11-13 év körüli gyermeket fizikailag többszörösen is korlátoztak. A szoba közepén állt, maga elé bámult, a fogait csikorgatta ritmikusan. A fogai és az ínye súlyosan torzult és nagyon rossz állapotban volt. Egy látszólag házi készítésű kényszerzubbonyt viselt, amit egy hosszúujjú pulóverből alakítottak ki úgy, hogy az ujjait a hátán összekötötték. A karjait és a kezét látha-

tóan mozgatta a pulóver alatt. A mozgása rendkívül korlátozott volt, amit az is jelezte, hogy a rögtönzött kényszerzubbony alatt valószínűleg még további kötésekkel igyekeztek korlátozni. Sisakot viselt, ami az arca oldalát és a füleit is takarta. Az arcát sérülés torzította. Monoklija volt és az arcán vágások, duzzanat és horzsolás mutatkozott. A meztelen lábán és a bokáján szintén duzzanat, gyulladás és vágások látszódtak. A fiú egyértelműen szenvedett. Egy másik lakó arról számolt be a csapatnak, hogy a fiú nem beszél, vagyis nonverbális.

2.5. FÉRFI OSZTÁLY - „D”

(a) HOZZÁFÉRÉS

A látogatás ideje: kb. 15:48-16:10.

Az osztályra vezető ajtó zárva volt. A személyzet két női tagja kinyitotta a bejárati ajtót és egy rövid beszélgetés után beengedte az MDAC munkatársait, akik ezután szabadon mozoghattak a részlegen.

(b) AZ ALAPVETŐ SZÜKSÉGLETEK KIELÉGÍTÉSÉNEK ELMULASZTÁSA, MEGALÁZÓ BÁNÁSMÓD

A lakók között voltak kamaszok és felnőtt férfiak is. Az osztály zajos volt, körülbelül 15-en gyűltek össze a „közösségi helységben”. Itt néhány ágyat, asztalt és székeket helyeztek el. Semmi sem volt az asztalokon, pár lakó ült csupán rajta, mások pedig a földön helyezkedtek el. Az osztályon hideg volt, kaotikus állapotok uralkodtak, a közösségi helységek és a hálószobák is lepusztultnak néztek ki. Néhány szoba emberi vizelettől és egyéb testfolyadékotól bűzlött. Sokan a földön ültek. Egy fiú a sarokban a radiátor mellett, egy másik meztelen felsőtesttel a földön feküdt. Egy fiatal férfi a folyosón pizsamadrágot viselt, ami egy hozzá nem illő felsőrészhez volt varrva. Egy másik lakó hasonló ruházatban összegörnyedve feküdt az ágy végében, ami egy másik lakóval osztozott, és közelbújt a fűtőtesthez.

A többi osztályhoz hasonlóan a szoba ablakain kívülről háló és rácsok voltak. Az egyik szoba ajtaja a teraszra vezetett. A terasz egy nyitott folyosó volt, amit berácsoltak. Az egyik alkalmazott elmondta, hogy a lakókat jó idő esetén néha kiviszik ide. Sérült ágynemű, matracok és más szemét hevert a földön.

Az ágynemű nagy része hiányos, sérült és szennyezett volt. Az egyik ágyban, egy kifejezetten gyéren berendezett és hideg szobában, az MDAC munkatársai egy kamaszfiút találtak, akit egy piszkos paplanhuzatba pólyáztak. Láthatóan reszelt a hidegtől. Cipőt viselt még az ágyban is, feltételezhetően azért, hogy ne fázzon annyira. Az MDAC munkatársa a szoba hőmérsékletét 10-12 fokra becsülték. Csak egy szobában találtak televíziót. Nem volt világos, hogy működött-e. Semmiféle tevékenységnek nem látta jelét a csapat az osztályon.

(c) ERŐSZAK, KORLÁTOZÁS ÉS TESTI INTEGRITÁS

Sok lakó látszólag nagyon rossz fizikai állapotban volt, sokuk testét nyilvánvaló fizikai sérülések, sebek vagy sebhelyek borították. A folyosón lévő egyik kopaszra borotvált fiatal férfi karjain kiterjedt horzsolások és karmolások látszódtak, az arca vörös és sebes, a füle pedig nagyon duzzadt volt, ami egy sérülés eredménye lehetett.

Egy másik Down-szindrómás fiú alkarját, aki a közös helység közepén ült a padlón, számtalan horzsolás és sérülés borította. Bár ült, egyáltalán nem reagált attól eltekintve, hogy egy darab ronggyal bíbelődött. Az ő arca is sebes és duzzadt volt.

3. FÜGGELÉK

AZ INTÉZETHEZ VALÓ HOZZÁFÉRÉS

Az MDAC 2016 májusától kezdődően több alkalommal is megkísérelt engedélyt szerezni a Topházban lefolytatandó monitorozáshoz a Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóságon (SZGYF) keresztül, amely költségvetési szerv az Emberi Erőforrások Minisztériumának felügyelete alatt működik. Az intézményi látogatásra a következő kísérleteket tettük:

2016. júniusában az MDAC telefonon és e-mailen keresztül is megkereste Formanek Tamást, a Topház akkori igazgatóját, és engedélyt kért egy 2016. július 5-i látogatásra. Formanek úr nyitottnak mutatkozott az együttműködésre, de később, 2016. június 28-án megtagadta az engedélyt a tervezett látogatásra.

2016. július 1-jén az MDAC írásban kereste meg Bátori Zsoltot, az SZGYF Főigazgatóját, és egy találkozót kért az MDAC projektjének megbeszélésére, illetve engedélyt kért a hatóság által fenntartott gyermekvédelmi intézmények meglátogatására. 2016. augusztus 2-án és 31-én újra megkerestük írásban, majd 2016. augusztus 31-én, 2016. szeptember 1-jén, 2-án, 6-án és 9-én telefonon kíséreltük meg felvenni vele a kapcsolatot. 2016. október 20-án egy levelet küldtünk Czibere Károlynak, a Szociális Ügyekért és Társadalmi Felzárkózásért Felelős Államtitkárnak, amelyben személyes találkozót kértünk a szociális ápoló, gondozó intézményekbe történő bejutás megbeszélése érdekében. November 3-án Balogh Zoltánnak, az emberi erőforrások miniszterének küldtünk egy levelet, amelyben utaltunk a korábban Bátori Zsoltnak és Czibere Károlynak írt levelekre. Ebben a levelezésben újra és újra a bentlakásos szociális ápoló, gondozó intézményekbe történő belépési engedélyért folyamodtunk, beleértve a Topházat is. A levelezés másolatát elküldtük Székely László alapvető jogok biztosának, Dr. Tapolczai Gergely országgyűlési képviselő és a fogyatékossgal élő személyekkel foglalkozó parlamenti munkacsoport vezetőjének. A levelezés különböző nemzetközi ellenőrző szervezetekkel és más érintettekkel is megosztásra került.

Az MDAC számos országgyűlési képviselővel lépett kapcsolatba, akik képviselői mandátumuknak köszönhetően jogosultak belépni közintézményekbe, és megkértük őket a közbelépésre. 2017. november 15-én egy magyar országgyűlési képviselő beleegyezett, hogy az MDAC által képzett és koordinált szakértői csoport élén látogatást tegyen az intézménybe. Az MDAC informálta az érintett hatóságokat a tervezett látogatásról, és nem sokkal később arról értesültünk, hogy Formanek Tamást, a korábbi igazgatót eltávolították a posztjáról.

A fentiek ellenére a Topház meglátogatására tett kísérleteink sikertelennek bizonyultak. Érkezéskor Benedek Zsolt István (SZGYF, igazgatóhelyettes) az intézmény ajtájában várt minket egy új igazgatóval, Lantosné Berkes Judittal és az ápolási vezetővel, és megtagadta az monitorozó csoport belépését. Az országgyűlési képviselő ezt követően telefonon kereste meg Nyitrai Imre szociálpolitikáért felelős helyettes államtitkárt és emlékeztette őt az emberi jogi szempontú monitorozás fontosságára. Ennek következményeként az országgyűlési képviselőt egy rövid időre beengedték, de az emberi jogok érvényesülését vizsgáló csoport számára továbbra is megtagadták a belépést.

A FOTÓ 2017. ÁPRILIS 18-ÁN KÉSZÜLT. ©MDAC.

A férfiosztály egy felnőtt lakója, aki napközben is alszik. A ruházata nem megfelelő, izomsorvadás és az izomzati kontraktúra figyelhető meg nála.

A FOTÓ 2017. FEBRUÁR 27-ÉN KÉSZÜLT. ©MDAC.

A Család Csoport egy fiatal férfi lakója, akit a bokájára csatolt textil-hevederrel kötöttek az ágykerethez.

Az MDAC is tagja a Nemzeti Megelőző Mechanizmus (NMM) Civil Konzultációs Testületének (CKT), amely az Alapvető Jogok Biztosának Hivatalán belül működik, és amely a jogi felhatalmazással rendelkezik minden, az ország területén található fogvatartási hely meglátogatására. A Nemzeti Megelőző Mechanizmusok minden országban az ENSZ kínzás elleni egyezményéhez fűzött fakultatív jegyzőkönyv (OPCAT) rendelkezéseinek megfelelően kerülnek létrehozásra, amely jegyzőkönyvet Magyarország 1987-ben ratifikált. Az MDAC látogatásának megvalósítása körüli problémák miatt az MDAC javasolta az NPM-nek, hogy ő maga kezdeményezzen látogatást a Topházban, amely tudomásunk szerint 2017 januárjában megtörtént. Erről a látogatásról eddig nyilvános beszámoló nem született. (update: A jelentést az eredeti angol nyelvű jelentésünk publikálása óta nyilvánosságra hozta az Ombudsman 2017.05.18-án⁴)

2017. februárjában az MDAC újra megkísérelte a látogatást annak érdekében, hogy olyan fogyatékossgal élő gyermekeket vagy felnőtteket találjon, akik be tudnak számolni a helyzetükről egy konferencián is. A kérésünket elfogadták, és az MDAC számos előkészítő látogatást hajtott végre az intézmény lakóinak megismerése érdekében.

2017. április 18-án a csoport megérkezett a megbeszélte időpontban, de az adott napon a kapcsolattartó személy nem volt jelen az intézményben. A kapuban őrködő biztonsági őr biztosította a belépést. Ezután a csoport szabadon, minimális felügyelet mellett mozoghatott az intézményben. A jelenlévő alkalmazottak biztosították a belépést valamennyi osztályra, és az MDAC munkatársainak kopogtatására kinyitották a zárt bejárati ajtókat.

KORÁBBI MEGÁLLAPÍTÁSOK

2017. február 15-én az MDAC munkatársai egy aggasztó esetet fedeztek fel. Egy fiatal, értelmi fogyatékossgal élő, hihetetlenül rossz állapotban lévő férfi lakót az ágyához kötve találtak. Az MDAC úgy döntött, hogy tudatja a látottakat az Alapvető Jogok Biztosának Hivatalával. Arról kaptunk tájékoztatást, hogy az alapvető jogok biztosa 2017. január 19-én tett látogatást az intézményben, tisztában volt a felszínre került problémákkal, és tervezi egy jövőbeni jelentés elkészítését. Ez a beszámoló a mai napig nem került bemutatásra (update: Az Ombudsman 2017.05.18-án nyilvánosságra hozta a jelentését). A szóban forgó lakó a 2017. április 18-i kivételével minden látogatásunk alkalmával jelen volt.

Az Európa Tanács emberi jogi biztosa 2002 júniusában tett hivatalos látogatást Magyarországon,⁵ mely során a Topházban is járt. A biztos megjegyezte, hogy 220 gyermekkorú lakó volt az intézményben (bár látott néhány idősebb lakót is), és sokan „szörnyen betegnek” látszottak.⁶ Megfigyelte, hogy az intézményen meglátszik a kora, és javasolta az ehhez hasonló intézmények „haladéktalan ellátását a szükséges tárgyi és emberi erőforrásokkal, és ugyanígy rendelkezésre kell bocsátani az igényeknek megfelelő anyagi forrásokat.”⁷

4 https://www.ajbh.hu/documents/10180/2602747/Jelent%C3%A9s+a+Toph%C3%A1z+Speci%C3%A1lis+Otthon+m%C5%B1k%C3%B6d%C3%A9s%C3%A9r%C5%91l+257_2017/09f-7c2a1-39cf-b567-56da-b56e751abf1c?version=1.0 hozzáférés: 2017.10.06. 12:52

5 Commissioner for Human Rights of the Council of Europe, 'Report by Mr Alvaro Gil-Robles, Commissioner for Human Rights, on his visit to Hungary, 11-14 June 2002, for the Committee of Ministers and the Parliamentary Assembly', CommDH (2003)7, Elérhető itt: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806da9fe> (Hozzáférve 2017. április 26-án.), p. 125-138.

6 Ibid, para. 22.

7 Ibid, para. 23.

2014. május 20-án egy magyar internetes hírportál (index.hu) közzétett egy számos képpel illusztrált cikket a következő címmel: *Akiket mindenhol kiteszi a rendszer.*⁸ A beszámoló több lakó történetét is elmeséli, és leírja azokat a nehézségeket, amelyekkel az alkalmazottaknak kell szembenézniük a családjuk és a társadalom által magukra hagyott fogyatékossgal élő személyek gondozása során. A cikk leírja, hogy „A legtöbb bentlakó a Topházban tölti az egész életét, olyan eset csak elvétve fordul elő, hogy valakit visszavesz magához a családja, örökbe fogadják, vagy átkerül egy másik, szociális intézménybe.”⁹

2014. júliusában Nils Muižnieks, az Európa Tanács hivatalban lévő emberi jogi biztos is Magyarországra látogatott.¹⁰ Ő nem járt a Topházban, de megjegyezte a bentlakásos intézmények építésével és felújításával kapcsolatos tervek miatti aggodalmát.¹¹ Javasolta a hatóságoknak „az intézményi elhelyezések azonnali beszüntetését”, és felszólított arra, hogy az európai strukturális és beruházási alapok „nem fordíthatók fogyatékossgal élő emberek számára fenntartott intézmények vagy egyéb olyan lakhatási formák építésére vagy renoválására, amelyek nem felelnek meg az UN CRPD (ENSZ fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló egyezménye) követelményeinek”.¹²

8 Csonka Anna és Bődey János, 'Akiket mindenhol kiteszi a rendszer', index.hu, 2014. május 20., Elérhető itt: [http://index .hu/nagykep/2014/05/20/godi_gyermekotthon/](http://index.hu/nagykep/2014/05/20/godi_gyermekotthon/) (Hozzáférve 2017. április 26-án.).

9 Ibid.

10 Commissioner for Human Rights of the Council of Europe, 'Report by Nils Muižnieks, Commissioner for Human Rights of the Council of Europe, following his visit to Hungary from 1 to 4 July 2014', CommDH (2014)21, 2014. december 16. Elérhető itt: [https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?coeReference=CommDH\(2014\)_21](https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?coeReference=CommDH(2014)_21) (Hozzáférve 2017. április 26-án.).

11 Ibid, paras. 116-7.

12 Ibid, para. 124.

ALKALMAZOTT MÓDSZEREK

Az MDAC széleskörű tapasztalattal rendelkezik a fogyatékossgal élő emberek jogai vizsgálatában és dokumentálásában. Bár a jelen beszámolóban közzétettek nem egy átfogó vizsgálat eredményei, a felmérés során a következő módszerekkel történt az információgyűjtés:

1. **MEGFIGYELÉS:** egy napon belül történt meg az intézmény főépülete öt osztályának látogatása a következő sorrendben: Család Csoport, Női osztály – „A”, Gyermekosztály – „C”, Férfi osztály – „B” és Férfi osztály – „D”.
2. **INTERJÚK:** a csoport sok lakóval folytatott beszélgetést az intézményi látogatás során.
3. **DOKUMENTÁLÁS:** az intézményi látogatás során a csoport semmiféle dokumentációhoz nem kapott hozzáférést.
4. **ORVOSI KONZULTÁCIÓ:** az MDAC egy orvossal is konzultált a látogatás során készített fotók alapján történő szakértés érdekében.

A jelen beszámolóban foglaltak nagy része az MDAC képviselőinek 2017. április 18-i látogatásán alapul. A beszámolóban részletezett megfigyeléseket a 2017. február 15-én, 17-én, 27-én, valamint március 9-én lefolytatott látogatások során tapasztaltakkal egészítettük ki. A látogatások során tapasztalt rossz bánásmód és súlyos elhanyagolás miatt az MDAC úgy döntött, hogy jelen beszámolót nyilvánosságra hozza, és megadja a lehetőséget a hatóságoknak, hogy a borzalmas helyzetet, amelyben a Topház lakói élnek, mielőbb helyrehozza.

A FOTÓ 2017. ÁPRILIS 18-ÁN KÉSZÜLT. ©MDAC.

Kamaszfiú, akinek Down-szindrómája van, a homlokán vágással, a fülében egy feketés anyaggal és a kóros soványság jeleivel.

A FOTÓ 2017. ÁPRILIS 18-ÁN KÉSZÜLT. ©MDAC.

Az egyik osztályhoz csatolt és körülzárt terasz.

A FOTÓ 2017. ÁPRILIS 18-ÁN KÉSZÜLT. ©MDAC.

A Női osztály - „A” egy lakója sérülésekkel az arcán. Aludt, és közelebről megvizsgálva az látszik, hogy harisnyával kötötték az ágyhoz. Ő is a kóros soványság jeleit mutatja.